גוון מסוים של אדום

הרטרוספקטיבה של וואליד ראאד (Raad Walid) במומה (MoMA) שבניו יורק נעה במתח שבין דיוק לספק, ומציגה את האופן הייחודי בו מתייחס האמן להשפעות המלחמה. נעמי לב ביקרה בתערוכה והשתתפה בהדרכה של ראאד לאורכה

ביקורת מאת נעמי לב מרץ 1, 2016

בתערוכתו המקיפה הראשונה במוזיאון לאמנות מודרנית בניו יורק, מזמן וואליד ראאד (Raad), באמצעות מחקר מעמיק, ערכים של דיוק לצד ספק ובלבול. התערוכה, שכותרתה "וואליד ראאד", נאצרה בידי אווה רספיני (Respini) ועוזרתה קתרינה סטתופולו (Stathopoulou), והיא כוללת וידאו, פיסול, מיצב, צילום וקולאז'. לאורך כל התערוכה עובדות ובדיון מתערבבים אלה באלה, כדי להגביר את מודעותנו לסובייקטיביות של ההיסטוריה תוך ניסיון להתמודד עם הכאב, הציניות, הבנליות ומכלול התקופה שלאחר המלחמה.

Installation view of Walid Raad, The Museum of Modern Art, October 12, 2015-January 31, 2016.

[1]מבט הצבה של "וואליד ראאד", המוזיאון לאמנות מודרנית
© 2015 המוזיאון לאמנות מודרנית, ניו יורק. תצלום: תומס גריזל

אם ניתן לתאר את יצירתו של וואליד ראאד במילה אחת, תהיה זו המילה "מוקפדת". הוא מקפיד על דיוק ושם לב לכל פרט קטן. מעבר להיותו פרפקציוניסט מהבחינה הצורנית של העבודה, הוא אף טווה סיפורים מפורטים שתומכים בנראטיב הכולל. יתר על כן, תוך התייחסות למכלול של יצירות ואמנים איקוניים, הוא מספק לכל עבודה הנמקה משלה וציטוט המתייחס לצורתה ולהגיון שלה, כאילו הוא מנסה להעניק תוקף לעובדות ולהציג טיעון משכנע. בעוד שראאד ממציא סיפורים סבוכים ודמויות יוצאות דופן, הוא מעגן אותם במציאות בעזרת מסמכים אותנטיים, תצלומים, קטעי עיתונות, כמו גם סיטואציות חיות.

[2] _mg_3905.jpg

[3]מבט הצבה של "וואליד ראאד", המוזיאון לאמנות מודרנית
© 2015 המוזיאון לאמנות מודרנית, ניו יורק. תצלום: תומס גריזל

התערוכה של ראאד פרושה על פני שתי קומות במוזיאון ומחולקת לשני חלקים עיקריים: עבודות שנוצרו על ידי קבוצת אטלס מוצגות בקומה השלישית, והפרויקט המתמשך*Scratching on Things I Could Disavow*(לשרוט את מה שאני יכול להתכחש לו) בקומה השנייה.

קבוצת אטלס (1989-2004), קולקטיב בדיוני של אדם אחד שראאד יצר, שמה לה למטרה "לאתר, לשמר, לחקור, ולהפיק חומרים אודיו-ויזואליים ספרותיים ואחרים שיחשפו את ההיסטוריה העכשווית של לבנון", וליתר דיוק, יחקרו את תקופת מלחמת האזרחים (1975-1990). ההצבה דמוית הארכיון של העבודות של קבוצת אטלס מורכבת בעיקר מצילום אבל כוללת גם קולאז', וידאו, וכמובן – הטקסטים הבדיוניים של האמן, המלווים את התערוכה, ממלאים תפקיד מרכזי בתיווך העבודות. לדוגמה, העבודה*בואו נהיה כנים, מזג האוויר עזר* (Let's be honest, the weather (1998/2006) על שנכתב ,המלווה הטקסט .צילם שראאד ,בביירות מופצצות שכונות של לבן-בשחור תצלומים של סדרה היא (helped ידו, מתאר כיצד כילד, בשנות השבעים המאוחרות, נהג לאסוף כדורים ורסיסים ולרשום את מיקומיהם במחברת. ראאד מכסה את חורי הכדורים בחזיתות הבתים המצולמים במדבקות צבעוניות בגדלים שונים, בנוסח ג'ון בלדסרי (Baldessari), ובכך מצליח לתעד את יצרני התחמושת השונים שמייצגים את מגוון הקבוצות הלוחמות בביירות באותן שנים.

[4] moma_raad_letsbehonesttheweatherhelped.jpg

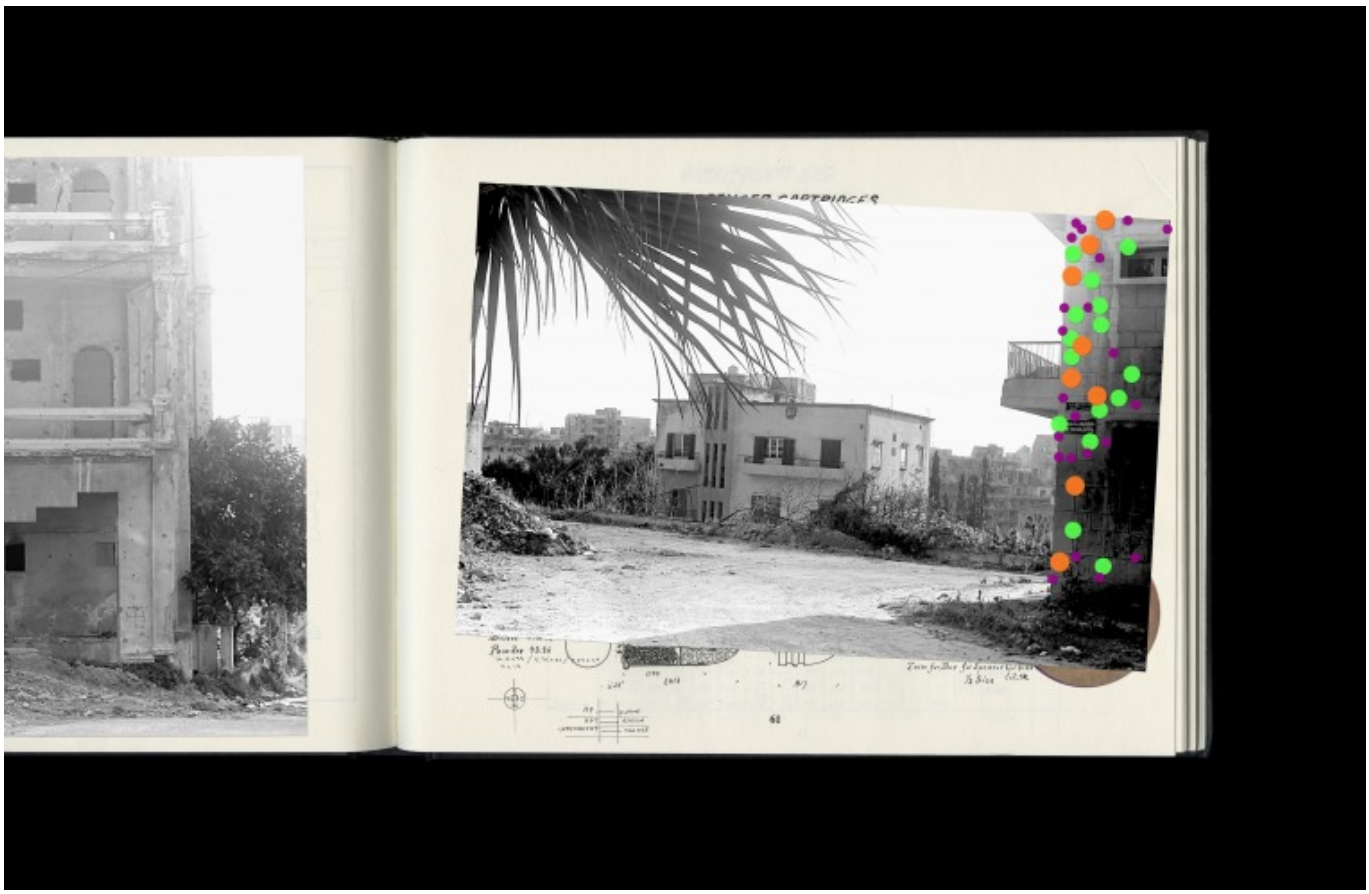

[5]קבוצת אטלס/ וואליד ראאד. בואו נהיה כנים, מזג האוויר עזר – ערב הסעודית
1998/2006. הדפס הזרקת דיו בצבע, 18 7/16 × 28 1/2″ (46.8 × 72.4 cm). אוסף מרכז ווקר לאמנות, מיניאפוליס.
קרן רכישות ת.ב. ווקר, 2007. © 2015 וואליד ראאד

בעבודה אחרת -*מחברת, כרך 72: מלחמות לבנון החסרות* (Notebook volume 72: Missing 1989/1998) שעל הטקסט פי על .שמו (Fakhouri) פאחורי פאדל ר"ד ,לבנון מלחמות של היסטוריון בדה ראאד ,(Lebanese Wars הקיר, הוא היה מהמר נלהב, שיחד עם עוד היסטוריונים עמיתים הימר על מרוצי סוסים. באופן משעשע הם לא הימרו על איזה סוס ינצח - ההימור היה עד כמה הצלם שיצלם את הסוס המנצח יחטיא את הרגע בו הסוס חוצה את קו הסיום. בעבודה עצמה הדימויים הם גזירים מהעיתון היומי הלבנוני אנ-נהר (Nahar-an). באזכורו את דימויי הסוס הדוהר הידועים של אדוארד מייבריג' ראאד מתייחס לחמקמקותו של הצילום, לחלקלקותה של ההיסטוריה, ולמקומם המפוקפק של אלה המכנים עצמם "היסטוריונים".

מה ששבה את תשומת לבי בפרויקט של ראאד היה התחושה שאין דבר קונקרטי להיאחז בו, למרות המסמכים האותנטיים והעובדות המתוקפות שנכללו בעבודה. המידע והראיות לא יציבים, מתעתעים, עקב הערבוב בין האמיתי והדמיוני. הסופר ד.ה. לורנס טען פעם, "אל תבטח באמן, בטח בסיפור". אך מה אם הסיפור עצמו שקרי, או מכיל אמיתות מתנגשות – האם אפשר אז לבטוח באמן? בראיונות שהתפרסמו בעבר אמר ראאד שכילד קטן בלבנון הוא מעולם לא למד היסטוריה לבנונית. את רוב השכלתו בתחום ההיסטוריה הערבית רכש בארצות הברית, לשם נמלט בשנת 1983, בהיותו בן 13. במשך אותן שנים הדרך היחידה של ראאד להבין את המתרחש במולדתו הייתה באמצעות שיחות טלפון עם קרובי משפחה או דיווחים בתקשורת. נדמה כי פרשנותו למלחמה מורכבת מדמיון יצירתי וזיכרונות מופשטים בשילוב אובדן פרטי וקולקטיבי ופוסט-טראומה. דרך הצגה של מידע אזוטרי משהו על תקופת מלחמת האזרחים הוא מספר היסטוריה מנקודת מבט אישית, תוך שהוא מדגיש את הסובייקטיביות ואת האופי החמקני של מה שאנחנו מקבלים וצורכים כעובדות מוגמרות. בסופו של דבר, למרות המופע האלגנטי של החומר הארכיוני המשולב בעובדות מומצאות, עבודותיו של ראאד יוצרות תחושה של הונאה.

[6] _mg_3916.jpg

[7]מבט הצבה של "וואליד ראאד", המוזיאון לאמנות מודרנית, 2016
© 2015 המוזיאון לאמנות מודרנית, ניו יורק. תצלום: תומס גריזל

נחזור לרגע אל הביטוי הפרדוקסלי "עובדות מומצאות". כך כותבת חנה ארנדט במאמרה "אמת ופוליטיקה", משנת 1967: " [אבל] האם העובדות, כשהן חופשיות מדעות ופרשנויות, בכלל קיימות? האם לא הוכיחו דורות של היסטוריונים ופילוסופים של ההיסטוריה את חוסר היכולת לאשש עובדות מבלי לפרשן, מאחר ויש קודם כל לבחור אותן מתוך כאוס של התרחשויות... ואז להתאימן לסיפור שיכול להיות מסופר מתוך פרספקטיבה מסוימת, שאין לה ולא דבר עם ההתרחשות המקורית?..." כיצד אנו מבחינים בין אמת לבדיון, ובין מציאותי למומצא? והאם זה בכלל אפשרי? במקרה זה, למרות הבלבול, נדמה שיצירתו של ראאד מציגה סוג מסוים של אמת, שממשיך להתקיים למרות הדינמיות של "העובדות". אחת העבודות הפואטיות ביותר בפרויקט קבוצת אטלס מגלמת הצהרה זו:*סודות בים הפתוח* ,(Secrets in the Open Sea 1994/2004) היא סדרה של 29 הדפסי הזרקת דיו בצבע, שחמישה מהם מוצגים בתערוכה זו. ההדפסים הגדולים המציגות הרבות לעבודות בינות מדיטטיבית אתנחתא מהווים ,כחול של אחר גוון מהם אחד שלכל ,(מ"ס 111X173) תקלות צילומיות ברחבי האולם. חמשת ההדפסים הכחולים, החפים מכל פגם, מייצגים את הים, כשבפינה התחתית הימנית של כל אחת מהמסגרות שלהם יש צילום בגודל בול. הטקסט המלווה את הסדרה מציין שההדפסים נמצאו כשהם קבורים תחת שברי בניינים שקרסו בעת שהמרכז המסחרי של ביירות נחרב. הם נמסרו לקבוצת אטלס לשימור ולניתוח, שחשפו דימויים בשחור-לבן של אנשים שטבעו ומתו בזמן המלחמה. לעומת זאת, על פי מאמרה של רספיני בקטלוג התערוכה, תצלומים קבוצתיים אלה צולמו בחדרי ישיבות תאגידיים ובנאליים. ראאד, אם כך, מזמין את הצופה לחוות משבר רגשי, שמתגלה מאוחר יותר כמזויף ומציב בפנינו את השאלה - מי שולט בתקפותן של עובדות היסטוריות? במעבר אל החלק השני של התערוכה שאלה זו תיענה, או שאולי לא.

העבודה המאוחרת יותר של ראאד,*לשרוט את מה שאני יכול להתכחש לו* (Scratching on Things I Could Disavow 2007), ממוקמת באטריום בקומה השנייה, בחלל שמסוגל להכיל את המבנה התיאטרלי של העבודה. העבודה מלווה ב"סיור מודרך" – מיצג-הרצאה המוגש על ידי ראאד פעמים רבות במשך התערוכה, והיא זמינה גם כסיור מודרך באתר מומה ובאפליקציית אייפון.

[8] 20151005_walidraad_0145.jpg

[9]וואליד ראאד. לשרוט את מה שאני יכול להתכחש לו: מיצג הרצאה 2015. חלק מ"וואליד ראאד". המוזיאון לאמנות מודרנית, 12 לאוקטובר, 2015 – 31 לינואר, 2016
© 2015 המוזיאון לאמנות מודרנית, ניו יורק. תצלום: ג'ולייטה סרוונטס

[10] 20151005_walidraad_0097.jpg

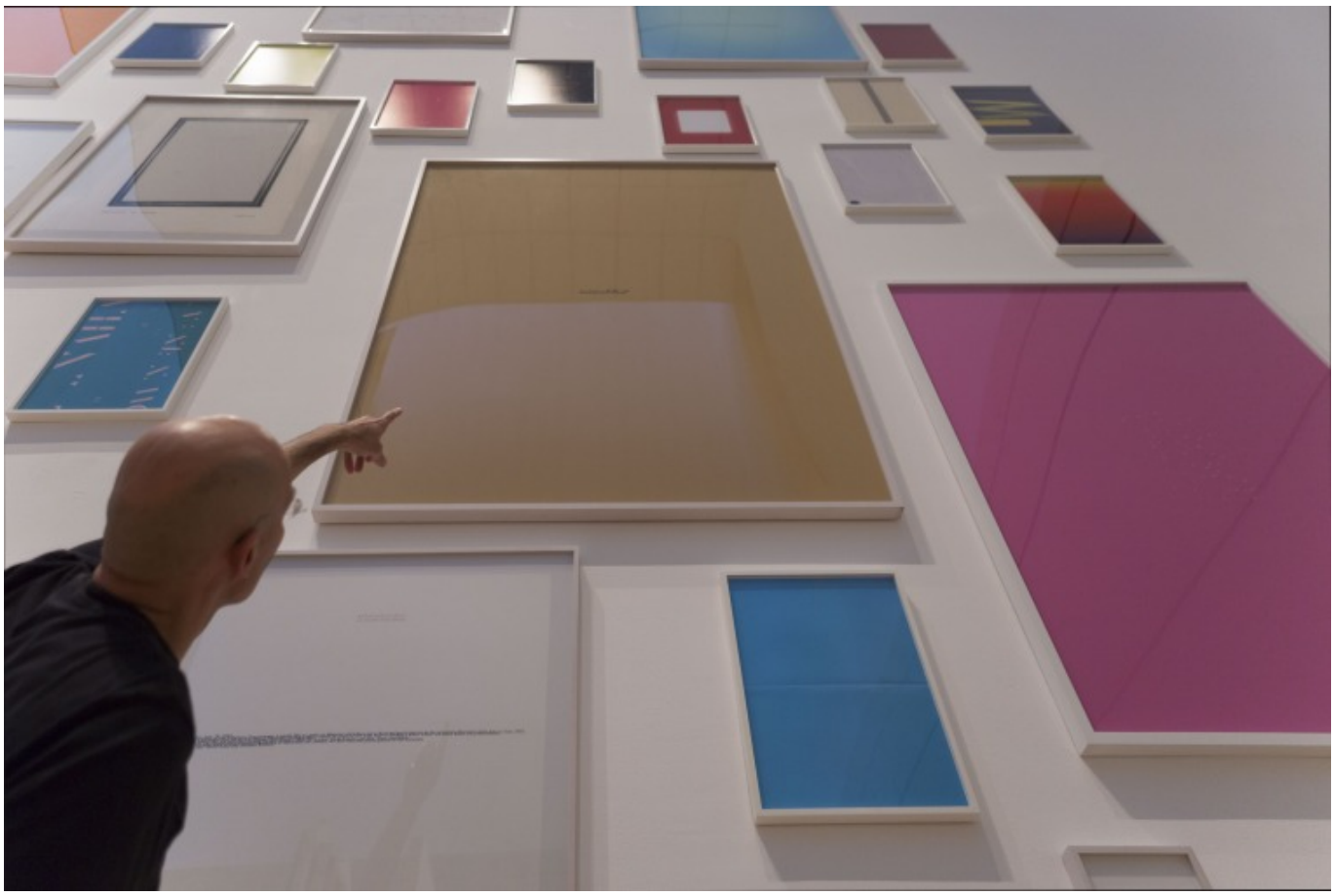

[11]וואליד ראאד. לשרוט את מה שאני יכול להתכחש לו: מיצג הרצאה 2015. חלק מ"וואליד ראאד". המוזיאון לאמנות מודרנית, 12 לאוקטובר, 2015 – 31 לינואר, 2016
© 2015 המוזיאון לאמנות מודרנית, ניו יורק. תצלום: ג'ולייטה סרוונטס

בהשראת יצירות פורצות דרך של אמנים כמו רוברט מוריס (Morris) בשנות השישים של המאה הקודמת, יוזף בויס (Beuys) – כמיצג ההרצאה בתחום במיומנותו הידוע - ראאד ,השמונים בשנות (Fraser) פרייזר ואנדריאה השבעים בשנות מציג כאן סוג חדש של פעולה. הוא "מגלם" את תפקיד האמן המדריך סיור בין עבודותיו. הוא חולף בתערוכה וחולק עם הקהל מידע, סיפורים ואנקדוטות. בהמשך לטקסט שעל הקיר שלצד עבודות קבוצת אטלס, שפועל כמדריך סיורים מילולי אך שקט, ראאד מתקרב עוד יותר להצגת הממד האישי והדידקטי כשהוא מוביל סיור אמיתי בין עבודותיו. בעוד שכוונת הסיור היא לבחון את מסחור האמנות בעולם הערבי, ראאד גם חולק במהלכו ברגישות סיפורים כואבים שמתייחסים להשלכות המלחמה.

[12] moma_raad_scratchingonthingsicoulddisavow.jpg

[13]וואליד ראאד. לשרוט את מה שאני יכול להתכחש לו: מיצג הרצאה
2011. מיצג. Kustenfestivaldesarts, Les Halles de Schaerbeek, Brussels. צילום © פיט יאנסן

2011. Performance, Kustenfestivaldesarts, Les Halles de Schaerbeek, Brussels, 2011. Photo © Piet Janssens

ראאד פותח את המיצג בהרצאה מפורטת המתארת כיצד ארגון הפנסיות לאמנים (Fund Pension Artist), שהוא קרן שלא למטרות רווח שמציעה ביטחון פיננסי לאמנים בכל העולם, ניסתה לגייס אותו לשורותיה. הוא מספר איך חקר וגילה שהקרן מקושרת לצה"ל, ושרוב העובדים באחת מחברות ההי-טק של אחד המייסדים שירתו ביחידות עילית במודיעין הישראלי. הוא מציין שמשקיעים מערביים, כמו גם ערבים, מעורבים בקרן, ומושכים את תשומת הלב אל מציאות פוליטית ממוסחרת, סבוכה ונפוצה מאוד. בנקודה הבאה ראאד מדבר על בניית מוזיאוני היוקרה באבו דאבי, הכוללת סניפים של מוזיאוני הלובר, הגוגנהיים ועוד. ראאד מרמז אל הכוחות המושלים כעת בעולם האמנות ואל האופן שבו מוסדות אלה, או, ליתר דיוק, מבנים פיננסיים אלה, מקימים דברים אמתיים בעולם ובכך יוצרים היסטוריה על ידי קביעת עובדות.

[14] 20151005_walidraad_0114.jpg

[15]וואליד ראאד. לשרוט את מה שאני יכול להתכחש לו: מיצב הרצאה 2015. חלק מ"וואליד ראאד". המוזיאון לאמנות מודרנית, 12 לאוקטובר, 2015 – 31 לינואר, 2016
© 2015 המוזיאון לאמנות מודרנית, ניו יורק. תצלום: ג'ולייטה סרוונטס

עיסוקו של ראאד במלחמה ובהשלכותיה, לעומת זאת, הוא מעט יותר מעודן. הוא מוביל את הקהל אל הקיר הבא, שעליו חרוטות אותיות ערביות בלבן על לבן ומסביר שהאותיות הלבנות מרכיבות את שמותיהם של אמנים שיצרו בלבנון במשך המאה הקודמת, שהועברו אליו בטלפתיה על ידי אמנים מהעתיד. תוך ניסיון לגלות את משמעות השמות הוא מבין שהאמנים מהעתיד רוצים או זקוקים למשהו ממנו. הוא מבין שמה שאמני העתיד זקוקים לו הוא צבע, גוון מסוים של אדום שאינו זמין להם יותר, מכיוון שהצבע הושפע (affected was) על ידי המלחמה. לאחר מכן אנו עוצרים ליד קיר גדול שעליו תלויים מסמכים ממוסגרים בתלייה סלונית, ושם ראאד מדבר על איך מלחמה משפיעה על דברים רבים, אך "הוא עצמו לא חשב שמלחמה יכולה להשפיע גם על צבעים, קווים וצורות". והוא מסכם הצהרה מעיקה ורבת השראה זו: "כשצבעים חשים באסון מתקרב הם נוקטים באמצעי הגנה ומחליטים להתחבא".

התערוכה "וואליד ראאד" הוצגה במוזיאון לאמנות מודרנית בניו יורק [16]בין ה-12 באוקטובר, 2015, וה-31 בינואר, 2016.

Source URL: https://tohumagazine.com/he/article/%D7%92%D7%95%D7%95%D7%9F-%D7%9E%D7%A1%D7%95%D7%99%D7%9D-%D7%A9%D7%9C-%D7%90%D7%93%D7%95%D7%9D

Links
[1] https://tohumagazine.com/sites/default/files/_mg_4062.jpg
[2] https://tohumagazine.com/he/file/mg3905jpg-0
[3] https://tohumagazine.com/sites/default/files/_mg_3905_0.jpg
[4] https://tohumagazine.com/he/file/momaraadletsbehonesttheweatherhelpedjpg-2
[5] https://tohumagazine.com/sites/default/files/moma_raad_letsbehonesttheweatherhelped_2.jpg
[6] https://tohumagazine.com/he/file/mg3916jpg

[7] https://tohumagazine.com/sites/default/files/_mg_3916.jpg
[8] https://tohumagazine.com/he/file/20151005walidraad0145jpg-1
[9] https://tohumagazine.com/sites/default/files/20151005_walidraad_0145_1.jpg
[10] https://tohumagazine.com/he/file/20151005walidraad0097jpg-0
[11] https://tohumagazine.com/sites/default/files/20151005_walidraad_0097_0.jpg
[12] https://tohumagazine.com/he/file/momaraadscratchingonthingsicoulddisavowjpg-0
[13] https://tohumagazine.com/sites/default/files/moma_raad_scratchingonthingsicoulddisavow_0.jpg
[14] https://tohumagazine.com/he/file/20151005walidraad0114jpg-3
[15] https://tohumagazine.com/sites/default/files/20151005_walidraad_0114_3.jpg
[16] http://www.moma.org/calendar/exhibitions/1493